

Deň víťazstva nad fašizmom – 8. či 9. mája?

V tieto májové dni si celá Európa a možno povedať, že aj celý svet pripomína 75. výročie porážky fašizmu a ukončenia II. svetovej vojny. Išlo o vojnový konflikt, ktorý svojím rozsahom, obeťami na ľudských životoch i ekonomickými škodami nemá v dejinách ľudskej civilizácie obdobu. Išlo o vojnový konflikt, ktorého ukončenie znamenalo prekreslenie celej mapy Európy a významné ovplyvnenie života európskych národov nasledujúce desaťročia.

Ukončenie tohto vojnového konfliktu si v súčasnosti jednotlivé národy Európy pripomínajú **8. mája**. V Ruskej federácii, ako aj v ďalších krajinách bývalého Sovietskeho zväzu, si v tejto súvislosti pripomínajú **9. máj** ako ukončenie *Velkej vlasteneckej vojny* a tento deň nazývajú *Dňom víťazstva*.

V bývalom Československu, ako aj v ďalších krajinách, ktoré patrili do tzv. sovietskej sféry vplyvu, sa za Deň porážky fašizmu taktiež považoval 9. máj. Po spoločensko-politických zmenách v Európe na konci osemdesiatych rokov minulého storočia došlo k zmene a k posunu pripomínania si týchto udalostí z 9. na 8. mája.

V Slovenskej republike je tak dnes 8. máj štátnym sviatkom, a teda dňom pracovného pokoja v kalendári označený ako *Deň víťazstva nad fašizmom*. Toto rozhodnutie prijala Národná rada Slovenskej republiky v júni 2006.

Uvedené presuny v dátumoch môžu u viacerých vyvolávať nepochopenie – nerozumejú tomu a kladú si otázku: Kedy si máme pripomínať porážku fašizmu a ukončenie II. svetovej vojny? 9. mája tak ako to oslavujú v Rusku a ďalších krajinách bývalého Sovietskeho zväzu alebo 8. mája, tak ako to oslavujeme spolu s ostatnými krajinami strednej a západnej Európy? Odpoveď má svoje historické zdôvodnenie a oba termíny sú správne.

Je všeobecne známe, že za začiatok II. svetovej vojny je považovaný 1. september 1939, keď hitlerovské vojská napadli Poľsko. Politicky a samozrejme aj vojensky dosahovala

nemecká expanzívna politika v prvých rokoch vojny značné úspechy. Víťazili na všetkých frontoch. Už na prelome rokov 1941 – 1942 odrazili sovietske vojská nemecký postup na Moskvu,

čím vzbudili nádeje na obrat vo vojne. Ten znamenala až bitka o Stalingrad v roku 1943 a následne najväčšia tanková bitka v dejinách – bitka o mesto Kursk. Touto bitkou v lete 1943 prebral Sovietsky zväz strategickú iniciatívu vo vojne a nemecké vojská boli nútené postupne ustupovať z okupovaných území. Na prelome rokov 1942 – 1943 boli úspešní západní spojenci na území severnej Afriky ako aj v bitke o Sicíliu. Veľmi významné bolo ich vylodenie v Normandii v júni 1944, čím otvorili západný front.

Úspechy sovietskej Červenej armády, ako aj úspech západných spojencov v bojoch s agresorom, predznamovali koniec vojny. Na jar 1945 už bolo len otázkou času, kedy

hitlerovské Nemecko kapituluje. 2. mája 1945 Červená armáda porazila nemecké obranné vojská pri Berlíne, napriek tomu však ku podpisu kapitulácie Nemecka stále neprichádzalo. Po spáchaní samovraždy Adolfom Hitlerom sa jeho nástupcom stal veľkoadmirál Karl Dönitz. Ten si bol plne vedomý nevyhnutnosti kapitulácie, no usiloval ešte o presun čo najväčšieho počtu svojich vojsk i reprezentantov nacistického režimu na územie ovládané západnými spojencami. Ku kapitulácii Nemecka nakoniec došlo 7. mája 1945 o 02. 41 hod. Podpísaná bola v Remeši v sídle západných spojencov zástupcami Nemecka a ôsmimi generálmi zo ZSSR, USA, Francúzska a Veľkej Británie. Na jej základe malo dôjsť 8. mája 1945 do 23.01 hod. k ukončeniu všetkých bojov. Sovietsky zväz však požadoval, aby sa akt podpisu

kapitulácie zopakoval v Berlíne. Stalo sa tak v noci z 8. na 9. mája 1945. Podpisového aktu sa za sovietsku stranu zúčastnil maršal Georgij Žukov. Napriek uvedenému, už podpisom kapitulácie Nemecka 7. mája 1945 v Remeši došlo k jej naplneniu dňa 8. mája o 23.00 hod. v noci stredoeurópskeho času. V Sovietskom zväze vďaka časovému posunu už bolo 9. mája. Z uvedených historických skutočností teda vyplýva, že oba termíny 8. a aj 9. máj, symbolizujúce porážku fašizmu, sú opodstatnené a správne. V tejto súvislosti je aj pripomienka týchto udalostí v podmienkach Slovenskej republiky opodstatnená dňa 8. mája. Podpisom kapitulácie Nemecka v máji 1945 sa však vo svete ešte vojna neskončila. Stále prebiehali boje s Japonskom na Ďalekom východe a v Tichomorí. Japonsko podpísalo kapituláciu pred spojeneckými silami až **2. septembra 1945** po tragickom zhodení atómových bômb Američanmi na japonské mestá Hirošimu a Nagasaki. Aktuálnou zaujímavosťou je, že 24. apríla 2020 podpísal Ruský prezident Vladimir Putin dekrét, ktorý označuje za dátum ukončenia druhej svetovej vojny pre Rusov 3. september 1945. V Ruskej federácii tak učinili na základe toho, že sily bývalého sovietskeho zväzu ešte 3. septembra bojovali z Japoncami a až v tento deň ich porazili. Japonsko a Rusko však pre spor o Kurilské ostrovy mierovú zmluvu doposiaľ nepodpísali.

Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov (OSN) prostredníctvom rezolúcie číslo 59/26 z 22. novembra 2004 vyhlásilo oba dni 8. a 9. mája za *Dni spomienok a zmierenia* na počesť všetkých obetí druhej svetovej vojny. OSN zároveň vyhlásila potrebu si tieto dva májové dni pripomínať jednak z dôvodu vzdania úcty všetkým obetiam, ale aj ako príklad varovania pre budúcnosť. Varovania, aby ľudstvo už nikdy nedopustilo také tragické udalosti, ktoré nástup fašizmu a nacizmu v Európe a následný vojnový konflikt spôsobili.

Jozef Hrdlička, historik
Vlastivedné múzeum v Hlohovci